

Σειρά Βιβλικών Μελετών Τετάρτης:
ΠΩΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΜΕ ΤΗ ΒΙΒΛΟ;
Εισηγητής: *Χάρης Ι. Νταγκουνάκης*

6. Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Ανάγνωσμα: Αποκάλυψη 1,1-8

Εισαγωγικά

Η Αποκάλυψη είναι περίεργο βιβλίο, και με ουσιαστικά ερμηνευτικά προβλήματα. Ο συγγραφέας, οι παραλήπτες και ο τόπος-χρόνος είναι γνωστά. Ο συγγραφέας άλλοτε μιλάει ξεκάθαρα (1,9) και άλλοτε με συμβολισμούς, από τους οποίους άλλοι είναι κατανοητοί (π.χ. η κρίση ενός σεισμού στο 6,12-17) κι άλλοι δυσνόητοι (π.χ. οι δύο μάρτυρες στο 11,1-10). Τα περισσότερα προβλήματα πηγάζουν από τα σύμβολα, συν το γεγονός ότι το βιβλίο αναφέρεται από τη μια σε μελλοντικά γεγονότα, ενώ το πλαίσió του είναι ένα αναγνωρίσιμο περιβάλλον του 1ου μ.Χ. αιώνα.

Έχουν διαμορφωθεί βασικά δύο σχολές ερμηνείας: 1. Η Μυστική: όλα είναι συμβολικά (Ωριγένης, Αυγουστίνος). 2. Η Ιστορική. Διακρίνεται σε: α) Εσχατολογική (Ειρηναίος, Ιππόλυτος) και β) Εκκλησιαστικοϊστορική: όλα υπό το φως της πραγματικότητας του συγγραφέα. Κατά την εφαρμογή τη δεύτερης μεθόδου, αναπτύχθηκε ανάμεσα στους ερμηνευτές (Καθολικούς και Ορθόδοξους, π.χ. Μπρατσιώτης), και μία επιμέρους: η Εκλεκτική. Αποτελεί συνδυασμό των 1,α,β με υπερέχουσα την εσχατολογική μέθοδο.

1. Η φύση της Αποκάλυψης

Το πρώτο κλειδί για την εξήγηση της Αποκάλυψης είναι να δει κανείς για τι είδος φιλολογίας πρόκειται: Η Αποκάλυψη συνδυάζει αριστοτεχνικά τρία φιλολογικά είδη: α) είναι αποκάλυψη, β) είναι προφητεία και γ) είναι επιστολή.

α) *Είναι αποκαλυπτικό κείμενο.*

[Τα «αποκαλυπτικά» κείμενα δημιουργήθηκαν σε μια ιστορική περίοδο από το 200 π.Χ. έως το 200 ή 100 μ.Χ. Μετά την επιστροφή τους από την Αιχμαλωσία οι Ιουδαίοι αφιερώθηκαν στον Νόμο και την ερμηνεία του. Οι Σαδδουκαίοι φιλοσοφούσαν στις αυλές του ναού, οι γραμματείς ήταν απασχολημένοι να λύνουν τους ερμηνευτικούς κόμβους του νόμου, και μια καινούργια τάξη μορφωμένων και χαρισματόχων λαϊκών ασχολούνταν με τη μελέτη και την ερμηνεία των Προφητών (κυρίως με τους Ιεζεκιήλ, Δανιήλ, Ζαχαρία και τμήματα του Ησαΐα). Τα συμπεράσματά τους τα έγραψαν σε βιβλία, τα λεγόμενα «αποκαλυπτικά» και τα υπέγραψαν με «ψευδώνυμο», δηλ. με το όνομα ενός μεγάλου άνδρα της εβραϊκής Ιστορίας για να προσδώσουν χαρακτήρα παλαιότητας στα κείμενά τους (Ενώχ, Ησαΐας, Μωυσής, Πατριάρχες κλπ.).

Τα αποκαλυπτικά κείμενα, μαζί και η Αποκάλυψη, έχουν κοινά χαρακτηριστικά: 1) Πηγή τους είναι οι Προφήτες. 2) Είναι όλα σε γραπτή μορφή (ενώ οι Προφήτες όχι). 3) Παρουσιάζονται με τη μορφή οραμάτων και ενυπνίων και με γλώσσα αινιγματική και συμβολική, εξού και η ψευδωνυμία τους. 4) Οι εικόνες είναι φανταστικές (π.χ. θηρίο με επτά κεφάλια και δέκα κέρατα κλπ.) σε αντίθεση με τα μη αποκαλυπτικά κείμενα (αλάτι, φως, περιστέρια, λυχνία κλπ.) 5) Είχαν συγκεκριμένο λογοτεχνικό ύφος: διαχώριζαν τον χρόνο από τα γεγονότα και χρησιμοποιούσαν συμβολικούς αριθμούς). Η μόνη διαφορά της Αποκάλυψης: δεν είναι ψευδώνυμο έργο. Ο συγγραφέας υπογράφει το κείμενό του.

β) *Η Αποκάλυψη είναι προφητικό κείμενο.* Ο Ιωάννης, ωστόσο, δεν έχει ανάγκη να χρησιμοποιήσει ψευδώνυμο γιατί δεν γράφει όπως οι άλλοι αποκαλυπτιστές, σε μια εποχή όπου το Πνεύμα αναμενόταν να έρθει. Ο Ιωάννης βρίσκεται «εν Πνεύματι», άρα ενεργεί ο ίδιος ως προφήτης. Είχε την αίσθηση του σχήματος «ήδη αλλά όχι ακόμα».

γ) *Σαν επιστολή* η Αποκάλυψη έχει «περιστασιακό» χαρακτήρα: απαντάει σε συγκεκριμένα προβλήματα των επτά Εκκλησιών, στις οποίες απευθύνεται.

2. Το ιστορικό πλαίσιο (το περικείμενο)

Για την αναδόμηση και κατανόηση της ιστορικής κατάστασης όπου γράφτηκε το βιβλίο, απαιτούνται γενικά 2 κλειδιά: α) για την *εξήγηση* (την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου): Πολιτεία και Εκκλησία βρίσκονται σε τροχιά σύγκρουσης, και την Εκκλησία την περιμένουν θλίψη και θάνατος. β) για την *ερμηνεία* της Αποκάλυψης, τα «κλειδιά» είναι 2 λέξεις: «Θλίψη» και «Οργή». Η θλίψη αφορά τους πιστούς, ενώ η οργή όσους τους βασάνισαν (πρβλ. τον Παύλο που καυχιέται για τις θλίψεις στο Β΄ Θεσ 1,3-10). Ο Ιωάννης υποφέρει διωγμούς για τους ίδιους λόγους που υποφέρουν και οι πιστοί (Απ 1,9, πρβλ. 20,4).

Επίσης, στο βιβλίο ξεχωρίζουν τα 2 Ερωτήματα της Αποκάλυψης (στην 6η σφραγίδα): «*Ὡς πότε δεν θα παίρνεις πίσω το αίμα μας από τους κατοίκους της γης;*» και «*Ποιος μπορεί ν' αντέξει την ημέρα της οργής...*» Η απάντηση στο πρώτο είναι ότι πρέπει να περιμένουν λίγο ακόμα καθώς θα υπάρξουν και άλλοι μάρτυρες, και ότι η κρίση είναι βέβαιη. Η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι «θα αντέξουν όσοι βασανίστηκαν και έπλυναν τις στολές τους στο αίμα του Αρνίου (κεφ. 7).

3. Το φιλολογικό πλαίσιο (το συγκεκριμένο)

Πρέπει να κατανοήσουμε τα οράματα της Αποκάλυψης. Όχι μόνο το νόημά τους αλλά και τον ρόλο τους συνολικά στο βιβλίο. Όπως και με τις Επιστολές, πρέπει να βρούμε το νόημα του κάθε οράματος ξεχωριστά, καθώς το καθένα είναι κι ένας οικοδομικός λίθος της όλης επιχειρηματολογίας.

Η κυρίως πράξη του όλου «έργου» αρχίζει να ξετυλίγεται στα κεφ. 6–7. Διακρίνονται 3 επτάδες οραμάτων: οι επτά Σφραγίδες (κεφ. 6–7), οι επτά Σάλπιγγες (8–11) και οι επτά Φιάλες (15–16). Το θεολογικό «κλειδί» του βιβλίου (κεφ. 12 –δες τα 2 οράματα) είναι ότι σε ένα επαναλαμβανόμενο «ήδη αλλά όχι ακόμα» ο σατανάς είναι ο *ήδη* νικημένος εχθρός αλλά το τέλος του *δεν έχει έρθει ακόμα*. Το βιβλίο τελειώνει (κεφ. 17–22) με δύο πόλεις: την πόλη της Γης (τη Ρώμη) και την πόλη του Θεού (την άνω Ιερουσαλήμ).

4. Ερμηνευτικά ζητήματα του βιβλίου

Τι έχει να πει σ' εμάς σήμερα η Αποκάλυψη; Συχνά, αυτό που για τους αρχικούς αναγνώστες ήταν μελλοντικό, είναι για μας παρελθόν. (Π.χ. η ρωμαϊκή αυτοκρατορία έμελλε να κριθεί ιστορικά (δες την εικόνα με τις ακρίδες στο κεφ. 9) αλλά για μας σήμερα αυτό είναι παρελθόν.

Η Αποκάλυψη μας λέει βασικά (α) πως ο Θεός θα τιμωρήσει όσους καταδυναστεύουν τους δικούς του και (β) ότι για τους πιστούς το μονοπάτι του σταυρού περνάει από θλίψεις, αλλά οι πιστοί θριαμβεύουν *μέσα απ' αυτές*. Ο Θεός δεν υπόσχεται στους δικούς του απαλλαγή από τις θλίψεις ή τον θάνατο.

Πώς ερμηνεύουμε, όμως, το ότι ο εν χρόνω κόσμος συνδέεται στενά με την εσχατολογική πραγματικότητα; Πρέπει να προσέξουμε 5 πράγματα: (α) Δεν πρέπει να ερμηνεύουμε τις εικόνες κυριολεκτικά (π.χ. 8,6-13)· (β) συχνά η έννοια του «ταχέως» πρέπει να ερμηνεύεται ως «βεβαίως» (π.χ. το τέλος του σατανά)· (γ) δεν υπάρχουν κανόνες για την κατανόηση της εκπλήρωσης του εσχατολογικού (π.χ. η «Πανευρώπη», ο Πόλεμος των 6 Ημερών, το «χάραγμα» κλπ.) (δ) υπάρχουν ανεκπλήρωτες διαστάσεις των εικόνων, χωρίς κανένα «κλειδί» εξακρίβωσής τους (π.χ. τι είναι ακριβώς ο Αντίχριστος;) (ε) οι αμιγώς εσχατολογικές εικόνες (π.χ. 11,15-19· 19,1–22,21) πρέπει να ερμηνεύονται ανάλογα. Είναι ο ανεκπλήρωτος (ακόμη) Λόγος του Θεού.

Πώς προσεγγίζουμε την Αποκάλυψη;

Όσπου έρθει ο Χριστός, βιώνουμε το «όχι ακόμα» μέσα στο «ήδη».

Και προσευχόμαστε: «Ναι, έλα Κύριε Ιησού!»
